

AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME SÖZLEŞMESİ VE DENETİM MEKANİZMASI: TÜRKİYE'NİN TESPİT EDİLEN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Yard.Doç. Dr. Fatih Karaosmanoğlu¹

Giriş

Bu makalenin konusu, Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele veya Cezanın Önlenmesi Sözleşmesi ve denetim mekanizmasına ilişkindir. Söz konusu sözleşme, bundan sonra kısaca, Avrupa İşkenceyi Önleme Sözleşmesi (AİÖS) olarak ifade edilecektir. Amaç ise; sözleşme ile getirilen bir denetim mekanizması olan Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (AİÖK) 'nin Türkiye'ye ilişkin tespit ettiği sorunlar çerçevesinde uygulamaya yönelik çözüm önerileri getirmektir. Çözüm önerilerine geçmeden önce, bir yanda, sözleşmenin hukuksal niteliği, amaç ve kapsamı dolayısıyla, İşkenceyi Önleme Komitesi, diğer yanda, Komite'nin 1996 ve 1997 yıllarında Türkiye'ye yaptığı ziyaret ve hazırladığı raporlar hakkında bilgi verilecektir.

1. Sözleşme ve Hukuksal Niteliği

Demokrasi'ye bağlı Avrupa devletlerinin oluşturduğu bir birlik olan Avrupa Konseyi'nin 3 Ağustos 1949 yılında yürürlüğe giren Statüsü'nün 1. maddesi, Konsey'in amaçlarından birinin insan haklarının korunması olduğunu ifade etmektedir. Bunun bir sonucu olarak, Avrupa Konseyi çerçevesinde bir dizi insan haklarına ilişkin sözleşmeler yapılmış olup, bunlardan birisi Avrupa İşkenceyi Önleme Sözleşmesi (AİÖS) dir. AİÖS, Avrupa Konseyi üye ülkeleri tarafından 26 Haziran 1987 tarihinde imzalanmış ve 1 Subat 1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir². Söz konusu sözleşme yapılırken, genel olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleri, özel olarak bu sözleşme'nin 3. maddesinde yer alan "*Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı veya küçültücü ceza veya muameleye tabi tutulmayacaktır*" hükmü gözönünde bulundurulmuştur. Türkiye de bu sözleşmeyi 1988 tarihinde onaylamış ve taraf olmuştur³. Dolayısıyla, pozitif hukuk açısından bakıldığında, AİÖS, hukuksal (legal) olarak bağlayıcı nitelikte uluslararası bir sözleşmedir. 1982 Anayasası'nın 90. maddesi/son fıkrasında yer alan "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz" hükmü gereği, AİÖS kanun hükmünde olup iç hukukun bir parçası olarak yer almaktadır. Somut bir biçimde ifade edecek olursak, Anayasa'nın ilgili hükmü gereği, Terörle Mücadele Yasası ne derece hukuksal değere sahipse AİÖS de aynı değere sahiptir. Dolayısıyla, kanun uygulayıcıları, hukuki ve siyasi bağlayıcılığundan dolayı bu sözleşmeye uymak zorundadırlar.

2. Sözleşmenin Amacı ve Kapsamı

AİÖS'nin amacı, özgürlüklerinden yoksun bırakılmış kişilerin denetimini sağlamak ve özellikle de söz konusu kişilere karşı işkence veya insanlık dışı muamele yapılmasını engellemektir. Sözleşmenin 1. maddesi, bu amacın tahakkuku için bir Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (AİÖK) kurmuştur. Bu komite hakkında az sonra bilgi

¹Polis Akademisi Öğretim Üyesi

²Sözleşmenin İngilizce metni için şu dökümana bakınız: European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Council of Europe's Text of the Convention and Explanatory Report, CPT/Inf/C (89) 1. Ayrıca, 6-10 Eylül 1993 tarihlerinde yapılan 497. Dövlöleri Bakan Vekilleri Toplantısı'nda kabul edilip 4 Kasım 1993 tarihinde imzaya açılan, AİÖS'ne ek 1 ve 2 numaralı Protokoller vardır. Bu protokoller için şu dökümana bakınız: Council of Europe's Texts of Protocols No. 1 and 2 to the European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CPT/Inf/C (93) 17.

³Resmi Gazete, 26.2.1988-19737.

verilecektir. Burada hemen ifade edecek olursak, AİÖK yargısal (*judicial*) bir organ olmayıp, kendisine delil toplama ve rapor yapma fonksiyonu verilen yargısal olmayan (*Non-Judicial*) bir organdır⁴. Dolayısıyla AİÖK, insanların işkence veya insanlık dışı muamele veya cezaya maruz kalmama haklarının uluslararası korunumu açısından, ziyaretlere dayalı, önleyici (*preventive*) karakterli bir organ olup proaktif bir yapıya sahiptir. Kendilerinin, AİHS'nin 3. maddesine aykırı biçimde, işkence veya insanlık dışı muameleyle maruz kaldığını iddia edenlerle ilişkili olarak AİHS'deki mekanizmalar ise işlemeye devam etmektedir.

3. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi

Az önce belirtildiği gibi, Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (AİÖK), delil toplama ve rapor yapma fonksiyonuna sahip yargısal olmayan bir organ olup, sözleşmeye taraf devletlerin birer temsilcisinden oluşmaktadır⁵. Yargısal olmayan bir organ olma niteliğinin ortaya çıkardığı iki önemli özellik vardır. Bunlardan birisi, AİÖK bireysel şikayetler konusunda karar verme yetkisine sahip değildir. Diğerisi ise, fonksiyonunu yerine getirebilmesi için, AİÖK'ne özgürlüklerden yoksun bırakılma yerlerine periyodik ve periyodik olmayan (*ad hoc*) ziyaretler yapma yetkisi verilmiştir. Böyle bir yetki verilmesinin amacı, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilere yapılan muameleleri incelemektir. Elbette, bu ziyaretler, gerektiğinde, sözkonusu kişilerin işkence veya insanlık dışı muamelelerden korunmalarının güçlendirilmesi düşüncesi ile yapılabilecektir⁶.

AİÖK'nin görevi, insan hakları ihlallerinden dolayı devletleri suçlayarak mahkum etmek veya kınamak olmayıp, özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişilerin korunmasını daha da güçlendirmek için taraf devletlerle işbirliğine gitmektir⁷. Dolayısıyla, sözleşmeye taraf her bir devlet, AİÖK'nin karakol, cezaevi, akıl hastanesi gibi kamu otoriteleri tarafından kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere yapacakları ziyaretlere izin vermek zorundadır⁸. AİÖK, her ziyaret sonrasında, ilişkide bulunduğu makamların görüşlerini de içerecek biçimde tespit ettiği durumlar hakkında bir rapor hazırlar. Rapor, Nezarethane, cezaevi gibi özgürlüklerden yoksun bırakılan yerlerin fiziksel şartlarının düzeltilmesi veya kişilerin daha sağlıklı bir başka yere nakli gibi tavsiyeleri de içerebilir. Sonunda rapor, ilgili devlet otoritelerine gönderilir. Sözleşmeye taraf olan ilgili devlet açıklanmasına karar verinceye kadar da bu rapor gizli kalır⁹. Ancak, ilgili devlet AİÖK ile işbirliği yapmaktan ve onun tavsiyeleri doğrultusunda durumun iyileştirilmesinden kaçınırsa, Komite, üyelerinin 2/3' lük çoğunluğu ile kamu açıklaması yapmayı kararlaştırabilirler¹⁰. Bu gizlilik şartına bağımlı kalarak, Komite her yıl, yaptığı faaliyetlere ilişkin genel bir raporu, daha sonra Danışma Meclisi'ne gönderilip açıklanmak üzere, Bakanlar Komitesi'ne sunar.

4. AİÖK'nin Türkiye Ziyareti ve Raporları

AİÖK, AİÖS'nde belirtilen amaç doğrultusunda, 1990, 1991, 1992, 1994, 1996 ve 1997 yıllarında olmak üzere ülkemize 6 kez ziyarette bulunmuştur. Fakat bu makalede, AİÖK'nin ülkemize son iki yıl içinde yaptığı ziyaretler hakkında bilgi verilecektir. İlk önce, AİÖK'nin 1996 yılı ziyareti ve sonrası yaptığı Kamu Açıklaması

⁴AİÖS'nin Giriş Bölümü'ndeki son paragrafa bakınız.

⁵AİÖS, md. 4.

⁶AİÖS, md. 1 ve 7.

⁷AİÖS, md. 3.

⁸AİÖS, md. 2.

⁹AİÖS, md. 10,11 ve AİÖK'nin 1989 tarihli Prosedür Kuralları, Kural 40-42.

¹⁰AİÖS, md 10, paragraph 2.

ile ortaya konan sorunların neler olduğu vurgulanıp, daha sonra,1997 yılı ziyareti hakkında bilgi verilecektir.

a) AİÖK'nin 1996 Ziyareti ve Kamu Açıklaması

Komite bu ziyaretini yaparken, Türkiye'deki ilgili bütün makamların yardımı ile hiçbir zorlukla karşılaşmadan AİÖS'nde belirtilen faaliyetlerini yerine getirmiştir. Ziyaret sonrası kamu açıklamasını ise 6 Aralık 1996 tarihinde yapmıştır¹¹. Bu kamu açıklamasında AİÖK, şunları belirtmiştir:

1) İşkence ve kötü muamele ile mücadele açısından ilerlemeler kaydedilmekle birlikte, uygulamada Türk polisi tarafından işkence ve inanlık dışı muamelenin yapıldığına ilişkin deliller vardır. Bunlar münferit hareketler olarak da nitelendirilemez.

2) İşkence ve insanlık dışı muamelelerin yapıldığına ilişkin bulgular Türk makamlarına sunulmakla birlikte, söz konusu makamlardan alınan 22 Kasım 1996 tarihli cevap yazısında, dikkat çekecek bir şekilde, durumun ciddiyetinin kabul edilmediği görülmüştür.

3) İşkence ve kötü muamelenin önlenmesi bakımından normatif düzenlemeler büyük oranda mevcut olmakla birlikte, uygulamada, en üst seviyede yayınlanan uyarılara rağmen, bu tedbirler gözardı edilmektedir.

4) Gözaltına alınan kişilere kötü muamele yapılmamasını sağlayıcı yönergeler yayınlama talimatını içeren 13 Şubat 1995 tarihli Başbakan tarafından yayımlanan bir genelgeye dayalı olarak, 16 Şubat 1995 tarihinde İçişleri Bakanı tarafından tüm kanun uygulayıcısı makamlar ve valiliklere gönderilen talimatlara henüz tamamen uyulmamakta olduğu görülmüştür. Bunu sağlamak için, kontrol ve denetim mekanizmasının getirilmesi gerektiği tavsiyesinde bulunmaktadır. Bu bağlamda, 29 Kasım 1996 tarihinde İçişleri Bakanı tarafından açıklanan "habersiz teftiş" mekanizmasını ilgi ile not etmiş ve bu teftişler sonucu alınacak somut tedbirlere yönelik Komite'nin bilgilendirilmesi tavsiyesinde bulunmuştur.

5) Gözaltına alınanların adli doktorlar tarafından muayenesi işkence ve kötü muameleyle karşı önemli bir tedbir olmakla birlikte, şu şartlar yerine getirilmelidir: a) Adli doktorlar resmi ve fiili olarak bağımsız olmalı, b) uzmanlık eğitimi almış olmalı, c) geniş yetkilerle donatılmış olmalıdır. Bu şartlar yerine getirilmezse, işkence ve kötü muamele ile mücadele zorlaşır. Bu konuda genelgeler yayınlanmıştır. Özellikle, Sağlık Bakanlığı tarafından 22 Aralık 1993 tarihinde yayınlanan ve İçişleri Bakanlığı'nın 16 Şubat 1995 tarihli talimatı ile desteklenen bir genelgede; gözaltına alınan kişilerin muayenesinden sonra düzenlenecek adli tıp raporlarının nelerin içermesi gerektiği açıkça belirtilmiştir. Buna rağmen, heyet tarafından son üç yıldır görülen adli tıp raporlarının büyük bir bölümü sözkonusu genelgenin gereklerine uymamaktadır. Adli tıp doktorlarının bu genelgelere uymaları ve görevlerini bağımsız olarak sürdürmelerini sağlamak için tedbirler alınması gerektiği ve eğitimleri için gerekli kaynak sağlanması tavsiyesinde bulunmuştur.

6) Savcılar, işkence ve kötü muamele şikayetleri ile karşılaştıklarında çabuk ve etkin bir biçimde hareket etmeleri gerekmektedir. Geçtiğimiz 7 yıl boyunca sayısız durumlarda, gözaltında tutulan kişilerin, kendilerine uygulanan muamele konusunda savcılığa şikayette bulunmalarına rağmen, savcılığın bu duruma hiçbir ilgi göstermediği yolunda iddiaları ulaşmıştır. Görüşülen savcılarının bazıları da, polisi korumaya yönelik eğilimde olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, suç ve ceza arasında orantılılık olması açısından bakılarak, TCK'nun 243 ve 245. maddelerine dayanılarak verilen kararlar ayrıntılı olarak incelenmelidir.

¹¹T.C. Déoiöleri Bakanléçé'nén Kamu Açéklamasé tercümesi.

7) Gözaltında tutulma sürelerinin uzunluğu, işkence ve kötü muamele yapılmasını kolaylaştırıcı nitelikte olduğundan bu sürelerde indirimde gidilmelidir ki, hükümetin bu konuda TBMM'ye 27 Kasım 1996 tarihinde bir yasa tasarısı sunduğu AİÖK'ne bildirilmiştir. Tasarının kabul edilmesi halinde doğru yolda önemli bir adım atılmış olacağı açıktır.

8) DGM Görev alanına giren suçlardan sanık kişilerin kötü muameleye karşı korunmalarına ilişkin tedbirler güçlendirilmelidir. Yasa tasarısında, dört günün sonunda avukatla görüşme hakkının getirildiği AİÖK'ne bildirilmiş ve kabul edilemez bulunmuştur.

9) Türkiye'de işkencenin varlığı, çoğu zaman, terörizm ile irtibatlı olduğu ileri sürülmektedir. Demokratik bir devlette terörizm ile mücadele, kanun uygulayıcılarına işkence ve kötü muamele gibi yöntemlerin uygulanmasına izin vermez. Kaldı ki, eldeki bilgiler, işkence ve kötü muamelenin adi suçlardan sanık kişilere de uygulandığını göstermektedir.

10) AİÖK'nin bu kamu açıklamasını yapmasındaki amacı; işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin Anayasal ve diğer normatif düzenlemelerin gerçeğe dönüşmelerine yönelik, Türk makamlarını kararlı adımlar atmaya yönlendirmektir. Komite bu amaçla sözkonusu makamlarla diyalogu sürdürmeye kararlıdır.

b) 1997 Yılı Ziyareti

AİÖK, 5-17 1997 tarihlerinde ülkemize periyodik ziyarette bulunmuştur. Henüz bir rapor hazırlanmamakla birlikte, Dışişleri Bakanlığı Strazburg Daimi Temsilciliğimizin, AİÖK Sekreteri Stevens ile yaptığı görüşme sonucu ziyarete ilişkin aldığı bilgilere¹² dayalı olarak şunlar söylenebilir.

Komite, ziyaretten esas itibariyle memnun kalmıştır. Stevens, 97 yılı ziyaretine ilişkin hazırlanacak raporun, öncekilere oranla, daha olumlu bir şekilde kaleme alınacağını belirtmiştir. Zaten 96 yılından beri yapılan iyileştirmeleri gözönüne alırsak böyle bir sonuca varılması doğal olacaktır.

Ancak, aksaklıkları şu şekilde özetlemektedir:

1) Hükümet, işkence ve kötü muamelenin önlenmesi konusunda somut siyasi irade sergilemekte; ancak, sorun, bu siyasi iradenin uygulamaya geçirilmesinde yatmaktadır.

2) Nezarethane ve cezaevlerinde uzun zamandır kullanılmadığı söylenen bazı yerlerin birkaç gün öncesine kadar açık olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir.

3) Gözaltı konusunda yasal iyileştirmelere rağmen ciddi eksiklikler vardır.

4) Hastahaneler ve özellikle İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesinde acilen düzeltilmesi gereken kötü manzaralar gözlemlenmiştir.

Stevens, alınması gereken tedbirleri şu şekilde özetlemekte ve bunların Mart 98'e kadar yerine getirilmesi durumunda olumlu bir rapor hazırlamalarının dahi mümkün olabileceğini düşünmektedir:

a) Özellikle İstanbul ve Ankara'da, işkence iddialarından dolayı çoğu zaman aynı isimler şikayet konusu olduğundan, en azından buradaki görevlilerin yerleri değiştirilebilir.

b) İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde yabancıların gözaltında tutuldukları yerlerin nizami olmayan koşulları en kısa zamanda iyileştirilebilir.

¹²T.C. Déoióleri Bakanlécé Avrupa Konseyi, Énsan Haklaré, AGÉT Genel Müdürlüçü'nün Éçióleri Bakanlécé APK Kurulu Baókanlécé'na yazdése 20 Kasém 1997 tarih ve 2004-16537 sayéle yazése

c) Savcılarca yürütülen işkence soruşturmalarının şikayet dilekçesi ve doktor raporu birleştirildikten sonra başka bir Cumhuriyet Savcısı'na havale edilmesi sistemi terk edilebilir.

d) Doktor raporunun işkence izlerini ihtiva etmesi durumunda davanın hemen açılmasına olanak sağlayacak, dolayısıyla, Memurin Muhakemat kanununda bu yönde düzenleme yapmayı sağlayacak bir mekanizma düşünülebilir.

e) Gözaltı uygulaması aksaklıklarını ortadan kaldıracak ve kuralların uygulanmasını sağlayacak etkin bir denetim mekanizması hemen yürürlüğe sokulabilir.

f) Polisin eğitimi konusunda Avrupa Konseyi 'ndeki program ve ikili projelere yakın ilgi gösterildiğinin resmi açıklaması yapılabilir.

g) Ruh ve Sinir Hastalıkları hastanelerinde elektroşok uygulamalarının özel bir bölümde yapılması ve Bakırköy'deki koğuş değışimi biran önce sağlanabilir.

AİÖK'nin ülkemize yaptığı ziyaret ve raporları çerçevesinde, işkence ve kötü muameleye ilişkin durum tespiti ve önerileri bu şekildedir. Bütün bunların hepsine herkesin ittifakla katılması olanaksızdır. Ancak, burada, ülkemizde işkence ve kötü muamelenin ne derece varlığı üzerinde bir tartışma yapmaksızın, kanımca, kişilerin işkence ve kötü muameleye maruz kalmama haklarının daha da iyileştirilmesine yönelik ne gibi uygulamalar içinde olunması gerektiğine ilişkin öneriler getirmek daha isabetli olacaktır.

5. Uygulamaya İlişkin Çözüm Önerileri

1. Bilinçli olarak, sorunların işbirliği ile aşılacağı düşüncesi ile hareket edilmelidir. Bu çerçevede, AiÖK'nin bundan sonra Türkiye'ye yapacağı ziyaretlere her makam üzerine düşeni yapıp Komite üyelerine destek olmaya devam etmeli ve mümkün olduğu kadar en üst seviyede ilgilenilmelidir.

2. Ziyarete gelen Komite'nin önemi, bunlara refakat edecek personele anlatılmalıdır. Aldığım duylumlara dayanarak ifade ediyorum: ziyaret sırasında bazı kişilerin komite üyelerini antagonize edici davranışları olabilmektedir. Örneğın; "tarafalı davranıyorsunuz" gibi söz sarfedilmektedir. Bu gibi davranışların önüne geçecek tedbirler alınmalıdır.

3. Suç faillerini ortaya çıkartırken, görevli personele baskı yapılmaktan uzak durulmalı, dolayısıyla, görevini serbestçe yapabileceğı zemin hazırlanmalıdır. Aksi bir durum ise, haklı-haksız demeden birçok insanın gözaltına alınmasına yolaçabilecektir.

4. Emniyet mensupları, basınla ilişkilerini gözden geçirmelidirler. Özellikle, basın mensuplarının sorgulama sırasında sorgulama odalarına kadar girebilmeleri dikkate alınarak, kişilik haklarını korumaya yönelik tedbirler alınmalıdır. Bu çerçevede, sayın İçişleri Bakanı'mızın 5.3. 98 tarihli ve bütün il valiliklerine gönderilen talimatının¹³ harfiyen yerine getirilmesi önem arz etmektedir.

5. Yabancılar gözaltına alındığında hemen ilgili konsolosluklarına haber verilmelidir.

6. Özellikle nezarethane ve cezaevi gibi özgürlüklerden yoksun bırakılma yerlerinde kişilerin işkence ve kötü muameleye tabi olmama haklarının korunumunu sağlarken, Komite ile işbirliği yanında, Komite'nin önerileri ışığında tedbirler alınmalıdır. Çünkü, aksi bir durum, re'sen kamu açıklaması yapılmasına yolaçabilmektedir.

¹³RTÜK'ün 13.2.1998 tarihli yazéséna dayalé Sayén Éçióleri Bakané Murat Baóesgioçlu imzalé 5.3.1998 tarihli Belge.

7. Ziyaret sonrası Komite'nin elde ettiği bulgular, görüşü alınmak üzere Türkiye'ye sunulduğunda, ilgili kişi ve makamlar bunları ciddiye almaz bir tutum ve davranış sergilemekten kaçınmalıdır.

8. İşkence ve kötü muamelenin önüne geçilmesi için denetim ve kontrol mekanizmasına yani habersiz teftişe ilişkin Bakanlıkça geliştirilen program¹⁴ sağlıklı bir şekilde uygulanmalıdır. Alınan somut tedbirler de, işbirliği ruhuna uygun olarak, Komite'ye bildirilmelidir.

9. Yakın zamanlarda hazırlanan Sanık hakları formu, Gözaltına alınma ve salıverilme formları ülke genelinde standart bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır. Gözaltı, İfade Alma ve Yakalama Yönetmeliği çalışması sonuçlandığında Adalet Bakanlığı ile koordineli olarak bunların uygulanmasına geçilmesi düşünülmektedir¹⁵. Uygulamaya geçildiğinde, sözkonusu formlar imzalatılıp bir nüshası gözaltına alınana verilmeli, bir nüshası da muhafaza edilmelidir. Bu uygulamalar ile, gözaltına alınan kişilerin kayda geçirilmediği, dolayısıyla, kötü muameleye maruz kalmış olabileceği şüphelerinin önüne geçilmiş olacaktır. Ayrıca, gözaltına alınanların kayıtlarının düzenli tutulmasının denetlenmesine ilişkin 3.12.1997 tarihinde yayınlanan Başbakanlık genelgesi'nin¹⁶ uygulanmasına özen gösterilmelidir.

10. Nezarethaneler standartlara uygun hale getirilmeli veya yeniden yapılmalıdır¹⁷. Genel Müdürlükte standartlara ilişkin bilgi mevcuttur.

11. illerde insan haklarına ilişkin yapılan bütün çalışmaların Merkezdeki birimlere, örneğin il emniyet teşkilatları tarafından Emniyet Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Şubesine, bildirilmesi faydalı olur.

12. Atatürk'ün "hayatta en hakiki mürşit ilimdir" sözünün rehberliğinde yapılan eğitime verilen önem sürdürülmeli ve şu somut adımlar atılmalıdır. a) Polis eğitimine ilişkin Avrupa Konseyi ile ikili ilişkilere dayalı olarak geliştirilen proje¹⁸ bir an önce uygulamaya geçirilmeli ve bu konuda resmi bir açıklamaya gidilmelidir b) Değişik platformlarda¹⁹ ifade ettiğim Polis Akademisi İnsan Hakları Araştırma Merkezi (PAİHAM) kurulmalıdır. Kurulacak bu merkez, Özellikle, polislik ve insan hakları alanında uygulamaya yönelik yapacağı bilimsel araştırma, çalışma ve yayınları vs. ile önemli bir fonksiyon icra edecektir. c) Devlet, Bağımsız bir İnsan Hakları Enstitüsü kurmalıdır. Bu Enstitü, doğrudan TBMM tarafından finanse edilen bir kurum olabilir. Bu enstitü'nün karakteristik özelliği, disiplinlerarası bir çalışma yapan kurum olmalıdır. Çünkü, günümüzde, insan hakları sorunu, sadece hukuki değil, sosyolojik, psikolojik, tarihsel, vs. açılardan incelenip çözüme ulaştırılacak bir sorun olarak önümüzde durmaktadır. Dolayısıyla, farklı alanlardan 30-40 kadar bilim adamının çalışma yapacağı böyle bir kurumun insan haklarına ilişkin uygulamaya yönelik sorunlara bilimsel verilere dayalı çözüm önerileri getirmesi sağlanacaktır. Bu

¹⁴TEMÜH Daire Başkanlığı'nın bilgi notları içeren dökümanı (tarihsiz) , sayfa 2.

¹⁵Adé geçen döküman, sayfa 2.

¹⁶Adé geçen döküman, sayfa 2.

¹⁷ Yukarıda adé geçen dökümandan anlaşıldığı üzere, nezarethanelerin Avrupa standartlarına uygun hale getirilerek iyileştirilmesi çalışmalarına başlanmıştır. Bu amaçla 1997'de 47,5 milyar TL. harcanmıştır. 1998 bütçesinden ise 100 milyar TL. ayrılmış olup, 1997'de ödenek gönderilmeyen illere gönderdikleri keşif özetleri dikkate alınarak ihtiyaç oranında ödenek gönderilecektir.

¹⁸Avrupa Konseyi ile işbirliği ile geliştirilen bu Proje, Türk Polis Teşkilatı'nda temel ve yönetim eğitiminin içeriğinin reorganizasyonuna ilişkin olup, *Draft Proposal for a feasibility study for the reorganisation of the content of the basic and management training in the Turkish National Police* başlıklı EGM'ndeki 22 sayfalık döküman bunun analizini içermektedir.

¹⁹21 Ocak 1998 günü Polis Akademisi'nde ABD Dövizleri Bakan Yardımcısı John Schuttack'a İngilizce verdiğim brifingte de gündeme getirilmiştir.

çeşit bir kurum, bir İskandinav ülkesi olan Danimarka'da 1987'den beri faaliyet göstermektedir²⁰.

Sonuç

AIÖS ve AIÖK ile getirilen mekanizma; hukuk ve insan hakları yanında uluslararası ilişkilerimiz açısından önemli bir yere sahiptir. AIÖK'nin Türkiye'ye yaptığı ziyaret ve raporlar çerçevesinden bakıldığında, sorun, işkence ve kötü muamelenin önlenmesine yönelik mevcut siyasi iradenin uygulamaya geçirilmesinde düğümlenmektedir. Dolayısıyla, sorunun aşılabilmesi için, yukarıda bahsedilen öneriler ışığında, kanun uygulayıcıları olarak gerekeni yapmayı sürdürdüğümüz oranda kişilerin işkence ve kötü muameleye tabi olmama haklarının korunumunda önemli bir mesafe alınmış olacaktır.

²⁰Kopenhak'ta bulunan kurumun ismi The Danish Centre for Human Rights olup, Müdürü Morten Kjaerum'dur.